

die Körper schlüpfen durcheinander
 das Blut rinnt durcheinander
 die Wirbelt trommeln gemeinsam
 die Zähne klappern

(Sabina Holzer)⁷

In 1991 creëerde Vera Mantero *Perhaps she could dance first and think afterwards*, een solo die nog steeds te zien is en een voorbeeld van haar bizarre, grillige bewegingstaal. Mantero danst op muziek van Thelonious Monk, drie-maal achtereen het nummer *Ruby, my dear* voor solo piano, en er is simpelweg kop noch staart te krijgen aan wat ze doet. Haar blik draait telkens weg om vervolgens te baden in afwezigheid, waardoor de coördinatie tussen haar perceptie en ledematen in het gedrag lijkt te komen. Ze springt letterlijk van de hak op de tak, er is weinig verband tussen de danspassen en gebaren, alsof de betekenis van al het omringende haar voortdurend ontglipt. Net als in Mantero's laatste voorstelling is het bewegingsmateriaal bevreemdend omdat er een kloof gaapt tussen de waarnemingen van de danseres en haar reactie daarop: de leerprocessen zitten niet in de haak. Ook na meer dan tien jaar blijft de solo overeind, alsof de tijd er geen vat op heeft. Wellicht is ook de inzet ervan gewijzigd: wat thans bijvoorbeeld te denken van de groteske danstaal en het lichaamsbeeld dat eruit voortvloeit? Heeft dit nog wel uitstaans met het surrealistische verlangen het onderbewustzijn of een droomtoestand te betreden?

Weerom met Mantero: 'Ik zoek er niet zozeer naar te weten of datgene wat ik produceer dans is of niet, maar tracht andere lichamen te creëren, ontdaan van stereotypes, van gewoonten, van conforme bewegingen. Op de Bühne kan men experimenteren, verloren toestanden opsporen; dus dans, zoals ik het begrijp, is misschien dit: werken aan datgene wat we verloren hebben.⁸ Het is een dubbelzinnige uitspraak: was dat verlorene niet altijd al verloren? De eeuwige vraag naar de anamnese is in ieder geval aan de orde in Mantero's meest recente voorstelling. Die lijkt zich immers permanent in een toestand van verlies te bevinden, van afwezigheid, van verdwijning, van dood. Als het stuk een postapocalyptische sfeer ademt, voorbij een niet nader

bepaald einde treedt, dan toont zich dat precies op die talrijke punten waar de taal tekort schiet, terwijl de figuren die de scène bewonen er desondanks mee behept zijn. Daarom schijnt het geheel zo ontmenselijk toe, zo onmenselijk ook. Wat is een mens zonder taal? 'Wat is het woord zonder mens?', vraagt Sabina Holzer zich af in haar notities.

De vraag naar de rol en betekenis van het lichaam kwam nog niet aan bod. Een afsluitende suggestie daarover, die de beschouwingen in dit essay nog een aanvullend perspectief verleent, maar het tegelijk ook weer helemaal opengooit. Vergeleken met wat er vandaag zoal te zien is in de podiumkunsten, staat Mantero's werk ver van een geësthetiseerd lichaam, om een alledaags lichaam gaat het evenmin, en eigenlijk ook niet om een gedefformeerd lichaam. Eerder gaat het om een posthumaan lichaam, en meer precies om een 'gedeprogrammeerd lichaam'. Die formulering vindt hoger een voedingsbodem in de kritische en dramaturgische bedenkingen, en geeft ook een mogelijke invulling aan de vraag naar de actuele vertrouwdheid met een werk als *Perhaps she could dance first and think afterwards*: dat laat zich ook lezen als een antwoord op het digitale tijdperk en de radicale maakbaarheid van biotechnologie.

Een posthumaan lichaam bedient zich niet zozeer van taal om betekenis te geven aan de werkelijkheid rondom, maar om zijn eigen werkelijkheid te stichten, waarbij taal programmeertaal wordt en niet langer staat voor verwijzing, maar voor een nieuwsoortige inscriptie. Daarmee knipt het posthumane lichaam niet enkel de band met de werkelijkheid door, maar kan het zich voorbij de dood begeven en opent er zich een veld van mogelijkheden, van mogelijke lichamen ook. De gedeprogrammeerde lichamen in Mantero's voorstelling zijn echter halverwege blijven steken, aangezogen door de verlokking van ongekende mogelijkheden, maar toch worstelend met hun verankering in de werkelijkheid. Wat niet meer werkt is hun taal, omdat ook die ergens tussen beide regimes zweeft en zijn status verliest. En mogelijk schuilt daarin hun trauma – en hun eigenlijke posthumane karakter? Een sprakeloosheid die erg eloquent is, maar uiteindelijk toch vooral sprakeloos – daarom ook vraagt ze om zwijgzaamheid. ●

... k^(ə)su'pɔrtə i s^(ə)parə
 i kɔ'tɛʃ uɫ doɟɫ
 mũ'duz_i ð'dulə

ARTISTIEKE LEIDING: Vera Mantero

VISUEEL CONCEPT/INSTALLATIE/KOSTUUMS: Nadia Lauro

PERFORMERS/CO-CREATIE: Paulo Castro, Carlos Pez Gonzalez, Sabina Holzer, Vera Mantero, João Samões, Jo Stone

MUZIEK: Nuno Rebelo

LICHTONTWERP: Jean-Michel Le Lez

PRODUCTIE: O Rumo Do Fumo

COPRODUCTIE: Danças Na Cidade (Lissabon), DeVIR/CAPa (Faro), Lugar Comum (Lissabon), Montpellier Danse 02

- 1 Sabina Holzer is een Oostenrijkse choreografe, danseres en performer in wiens werk tekst centraal staat, alsook een eigensoortige scenische behandeling ervan. Ze werkte de afgelopen jaren samen met Vera Mantero in meerdere projecten, waaronder de besproken voorstelling. De tekst in kwestie is een fragment uit de neerslag van een sessie 'automatisch spreken' tijdens een werkproces met Mantero. Met dank aan de auteur voor het bijdragen van deze en andere niet eerder gepubliceerde teksten.
- 2 Voor een meer uitvoerige beschouwing over de poëtische functie van de beschrijving in kunstkritiek, zie Jeroen Peeters, 'The impossible pas de deux of looking and writing', *Sarma*, nov. 2002, www.sarma.be. Over de esthetische (en ethische) implicaties van de deling tussen kijken en schrijven, zie Jeroen Peeters, 'Schrijven in het licht van de presentie. Het timbre van Jean-François Lyotards kunstkritieken', in Idem en Bart Vandenabeele (eds.), *De passie van de aanraking. Over de esthetica van Jean-François Lyotard*, Budel, 2000, pp. 33-52.
- 3 Over de ethische inzet van kritiek, zie Erwin Jans, 'Kritische intoxicaties. Over cultuur, crisis en explosies', *Etcetera* 80, febr. 2002, pp. 5-9
- 4 Vera Mantero in gesprek met Laurent Goumarre in 'Entretien avec Vera Mantero: Se rapprocher du spectateur pour entrer dans le détail', www.montpellierdanse.com
- 5 Fragment uit een reflectie over het creatieproces van de besproken voorstelling
- 6 Voor een uitvoerige beschrijving en beschouwing, zie mijn workshopverslag 'Places of allowance: untwining mind and body in writing, gestures and speech. Notes to Vera Mantero's workshop *Thought, poetry and the body in action* at ImPulsTanz Vienna 2002', *Sarma*, aug. 2002, www.sarma.be
- 7 Fragment uit de neerslag van een sessie automatisch spreken tijdens een werkproces met Mantero
- 8 Vera Mantero in gesprek met Laurent Goumarre in 'Entretien avec Vera Mantero: Se rapprocher du spectateur pour entrer dans le détail', www.montpellierdanse.com